

Nr 902

Av herrar **Gomér** och **Elmwall**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.*

(Lika lydande med motion nr 747 i Första kammaren)

Enligt proposition nr 148 skall polis-, åklagar- och exekutionsväsendet förstatligas från den 1 januari 1965. Även i övrigt skall vissa betydelsefulla ändringar vidtagas på de berörda områdena. Sålunda skall det organisatoriska sambandet mellan verksamhetsgrenarna upphöra och en genomgripande ändring vidtagas i rikets indelning i polisdistrikt.

Med hänsyn till arten och omfattningen av främst polisväsendets nuvarande och framtida uppgifter framstår ett kommunalt huvudmannaskap som allt mindre lämpligt. Ett förstatligande måste därför anses riktigt, och likaså är en revision av den nuvarande indelningen i polisdistrikt behövlig. Vi kan sålunda godtaga propositionen i det väsentliga. I några avseenden, nämligen i fråga om tillämpningen av principerna för en ny indelning i polisdistrikt och beträffande de ekonomiska mellanhavandena mellan staten och kommunerna i samband med förstatligandet, finner vi det dock befogat med vissa erinringar.

Både i polisutredningens betänkande och i propositionen har föreslagits att de nya polisdistrikten skall vara av sådan storlek att de i regel kommer att ge sysselsättning åt en poliskår på 20—50 man, helst något närmare den högre siffran. Avvikelser från dessa normtal skall kunna förekomma till följd av att en stad som behöver större poliskår inte skall delas på flera polisdistrikt och till följd av att polisdistrikten i vissa glesbygdsområden geografiskt skulle bli alltför vidsträckta om de skulle ge underlag för minst 20 polismän.

I remissyttrandena har förekommit kritik av dessa allmänna riktlinjer. Å ena sidan har hävdats att riktlinjerna medför för små polisdistrikt och å andra sidan att polisdistrikten blir för stora. Enligt vår mening bör dessa allmänna riktlinjer väl tjäna att ligga till grund för en ny distriktsindelning. I en bilaga till utredningens betänkande har emellertid redovisats en distriktsindelning, som bygger på en något egenartad tolkning av de allmänna riktlinjerna. Man tycks ha tillämpat en sådan tolkning att man i stor utsträckning fått större polisdistrikt än de allmänna riktlinjerna förutsätter. För att en sådan tolkning skall undvikas vid den definitiva indelningen finner vi det erforderligt med en ytterligare precisering.

Som exempel på den i bilagan ingående distriktsindelningen vill vi nämna vad som föreslagits för Östergötlands län. Länet omfattar nu 30 polisdistrikt, sammanlagt ca 400 polismän 1960. Härtill kommer ca 60 man inom statspolisen. Enligt bilagan skulle antalet polisdistrikt bli tre, med Norrköping, Linköping respektive Motala som huvudorter. Vid oförändrat antal polismän skulle norrköpingsdistriktet omfatta en poliskår om ca 210 man, linköpingsdistriktet en kår om ca 110 man och motaladistriktet en kår om ca 80 man. Antalet polismän har dock ökat och får förväntas öka ytterligare. Tillämpningen av de allmänna riktlinjerna är således sådan att man fått långt större polisdistrikt än som avsetts. I remissvar från länet har föreslagits en indelning i sju distrikt med Norrköping, Linköping, Motala, Mjölby, Finspång, Söderköping och Åtvidaberg som huvudorter. En sådan indelning skulle stå i bättre överensstämmelse med de allmänna riktlinjerna.

Som ytterligare exempel kan anföras bilagens indelning av Södermanlands län. I länet finns ca 285 polismän, fördelade på 13 polisdistrikt och 11 polischefsdistrikt. Härtill kommer 35—40 man inom statspolisen. Enligt bilagan skulle länet omfatta tre polisdistrikt med Nyköping, Eskilstuna och Katrineholm som huvudorter och med ett antal polismän av ca 85, 145 respektive 55. Även i detta fall skulle således polisdistrikten bli långt större än som avses med de allmänna riktlinjerna. Bl. a. har strängnäsdistriktet, där 29 polismän nu är verksamma, sammanförts med eskilstuna- och rekarne-distrikten med ca 100 respektive 15 polismän. Med hänsyn till de allmänna riktlinjerna, förekommande arbetsuppgifter med trafikövervakning, i anledning av en inom distriktet befintlig vårdanstalt m. m. borde strängnäsdistriktet bestå som polisdistrikt, eventuellt efter mindre geografisk komplettering.

I det ovannämnda indelningsförslaget har man enligt vår mening omotiverat sammanslagit större och medelstora städer med stora områden, i vilka ingår såväl egentlig landsbygd som större och mindre tätorter samt städer. Enligt vår mening skulle de allmänna riktlinjerna fullföljas på ett bättre sätt om man vid distriktsindelningen ej sammanslår t. ex. städer, som utgör underlag för ett antal polismän i närheten av det övre normtalet eller ett ännu större antal, med andra, befolkningsmässigt och geografiskt stora områden. Undantag bör dock kunna göras för vissa förorter och omland i egentlig bemärkelse.

I propositionen har anförts att polisreformen måste syfta till att förbättra möjligheterna även för landsbygdens befolkning att snabbt få hjälp i kritiska situationer. Denna fråga är inte blott beroende av distriktens storlek utan också av arbetsgruppernas stationering. Medför den nya indelningen mycket stora distrikt minskas givetvis möjligheterna för den vid centralorten stationerade styrkan för kontinuerlig bevakning att ingripa snabbt i distriktens perifera delar. I många fall kommer också ingripanden från ar-

betsgrupperna i fråga i kritiska situationer, varför även dessas stationering är av betydelse i sammanhanget. Vidare måste uppmärksammas att polisen i stor utsträckning måste samarbeta med andra samhällsliga organ och institutioner. På det kommunala området gäller detta beträffande barna- och ungdomsvården, nykterhetsvården etc. Det är därför angeläget att polisstyrkorna disponeras på sådant sätt att ett inte oväsentligt antal polismän förvärvar lokal kännedom. Alla de motiv som beträffande större och medelstora städer anförts för s. k. kvarterspolis talar för en sådan ordning. I propositionen har förordats att samråd mellan polisledningen och företrädare för kommunerna skall förekomma årligen. Sådana samråd är givetvis av stort värde. Den indelning i polisdistrikt och stationering av arbetsgrupper som skall fastställas är dock av grundläggande betydelse för det fortsatta samarbetet mellan polisväsendet och kommunerna. Vi förordar därför att kommunernas synpunkter på dessa frågor skall inhämtas i god tid innan distriktsindelning och stationering fastställs.

Ur kommunalekonomisk synpunkt måste polisväsendets förstatligande hälsas med tillfredsställelse. Det innebär att kommunerna kommer att avlyftas den ofta tyngande utgift som kostnaderna för polisväsendet utgör. Enligt propositionen skall avlyftningen ske successivt, genom att kommunerna under en 5-årsperiod lämnar bidrag till poliskostnaderna. Under perioden skall bidraget minska med 20 procent årligen, dock med minst 10 000 kronor per kommun. Metoden innebär att vissa kommuner redan efter första året kommer att avlyftas hela kostnaden, medan den slutliga avlyftningen för andra kommuner inträffar under periodens senare eller sista år. Metoden torde särskilt under inledningsskedet ha en viss skatteutjämnande effekt. Enligt vår mening kan inga principiella erinringar resas mot det förordade tillvägagångssättet. Dock måste uppmärksammas att det ännu är ovisst om och när andra kostnader som rätteligen borde åvila staten kommer att avlyftas kommunerna. Detta gäller t. ex. kostnaderna för folkpensioneringen och vissa skolkostnader. Skulle en rättmätig kostnadsavlyftning utebli eller dröja alltför länge, bör enligt vår mening staten på en gång överta hela kostnaden för polisväsendet vid dess förstatligande. Då det som nämnts ännu är ovisst beträffande de övriga kommunkostnaderna, bör ställningstagandet beträffande kostnaderna för polisväsendet anstå tills vidare. Det är dock angeläget att beslut snarast fattas beträffande berörda kommunkostnader. Beträffande kostnaderna för polisväsendet måste beslut fattas senast vid 1964 års riksdag.

I propositionen har förslagits att kommunerna vid förstatligandet utan vederlag skall överlämna inventarier och utrustning som användes inom polisväsendet vid förstatligandet. Förstatligandet innebär ur kommunalekonomisk synpunkt en betydande lättnad, och det har därför ansetts riktigt att kommunerna på detta sätt överlämnar inventarier och utrustning, vilka

delvis är av sådan art att kommunerna själva inte kan nyttiggöra dem. Förslaget har tillstyrkts av flertalet remissinstanser, bl. a. Landskommunernas förbund och Stadsförbundet. Den förordade ordningen kan dock medföra risker för att kommunerna under den återstående tiden av det kommunala huvudmannaskapet blir ohågade att anskaffa i vart fall dyrare materiel för polisväsendets räkning. Visserligen finns möjlighet till ingripande genom länsstyrelserna, men även om den möjligheten utnyttjas kan en sådan nedslitning ske, att polisväsendets materiel vid förstatligandet kommer att vara av mindre god beskaffenhet med åtföljande övergångssvårigheter och kostnader för staten. Ur både allmän och finansiell synpunkt synes det därför vara riktigt att kommunerna tillerkännes rätt till vederlag för dyrare materiel och utrustning, såsom bilar och teleteknisk utrustning. Vederlag bör komma i fråga endast för dyrare materiel och endast för materiel som anskaffats t. ex. under de två sista åren av det kommunala huvudmannaskapet. Då även andra kostnadsfrågor bör hållas öppna bör även detta ställningstagande kunna anstå i avvaktan på ytterligare prövning genom Kungl. Maj:ts försorg.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen under beaktande av vad i motionen anförts vid sin behandling av propositionen nr 148 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

a. att vid indelning i polisdistrikt stad, som utgör underlag för närmare 50 eller högre antal polismän, ej bör sammanställas med omgivande områden annat än beträffande egentliga förorter och omland,

b. att innan ny indelning i polisdistrikt och stationering av arbetsgrupper fastställs samråd må äga rum med företrädare för kommunerna, så att dessa beredes tillfälle framföra sina synpunkter,

c. att ställningstagandet beträffande kommunernas bidrag till kostnaderna för polisväsendet efter år 1964 tills vidare måtte anstå i avvaktan på utvecklingen beträffande annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun,

d. att kommunerna skall äga rätt att uppbära vederlag för dyrare inventarier och utrustning, som under det kommunala huvudmannaskapets senare tid anskaffats för polisväsendets räkning och som vid förstatligandet överlämnas till staten.

Stockholm den 17 oktober 1962

Dav. Gomér

Emil Elmwall
